

In: Benő Attila és Szilágyi N. Sándor, szerk. 2006. Nyelvi közösségek – nyelvi jogok. Kolozsvár: Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, 105-115.

Fenyvesi Anna:
**Az USA nyelvpolitikájának hatása az amerikai magyarok
anyanyelvi oktatására¹**

1. Bevezetés

Köztudott, hogy azt, hogy egy kisebbségi nyelvközösség mennyire tudja megőrizni nyelvét – vagy hogy egyáltalán meg tudja-e azt őrizni vagy elindul a nyelvcsere felé vezető úton – számos meghatározó társadalmi faktor között erősen befolyásolja, hogy a kisebbség tagjainak van-e lehetőségük oktatásban anyanyelvükön részesülni. Az pedig, hogy ez a lehetőségük megvan-e, leginkább az adott ország nyelvpolitikájától függő tényező, amelyet a mindenkori kisebbségekkel kapcsolatos ideológia határoz meg. A kisebbségi anyanyelvű és anyanyelvi² oktatás feltétele, hogy a kisebbségeket támogató nyelvpolitika eredményeképpen a gyakorlatban is létrejöhessen a kisebbségi nyelvi oktatás tárgyi feltételei (és ezek közé most beleérttem a megfelelő tanárok biztosítását is), valamint ha van anyanyelvén tanulni óhajtó kisebbség. Ez utóbbi feltétel – főleg a határon túli magyarság kontextusában szemlélve – kissé banálisnak tűnhet, hiszen itt az elmúlt évtizedekben anyanyelvén tanulni óhajtó kisebbségben nem volt hiány, míg az oktatás tárgyi feltételeiben annál inkább. Nem banális azonban ez a feltétel ha ezen a kontextuson távolabbra tekintünk: hiszen könnyen elképzelhetünk olyan helyzetet, ahol egy ország nyelvpolitikája akkor változik a kisebbségek számára pozitív irányba, amikor egy adott kisebbség már olyannyira előrehaladt a nyelvcsere folyamatában, hogy már nem, vagy elenyésző számban kerülnek ki tagjai közül anyanyelvükön tanulni óhajtó fiatalok. Mint látni fogjuk, dióhéjban és nagy általánosságban pontosan ez jellemzi az USA nyelvpolitikájának és az amerikai magyarok anyanyelvi oktatásügyének viszonyát.

Jelen dolgozatomban azt vizsgálom, hogy elmúlt bő egy évszázados múltjuk során az amerikai magyaroknak milyen lehetőségük volt anyanyelvi oktatásban részesülni az amerikai iskolarendszerben, azaz, tágabban szemlélve, milyen hatása volt az USA nyelvpolitikájának az amerikai magyarok anyanyelvi oktatására, és közvetetten, anyanyelvének megőrzésére.

Dolgozatomban nem célozom számba venni a kivételeket – azaz, hogy milyen az általános trendekkel ellentétes kivételek léteznek vagy léteztek egy-egy az átlagosnál jobb helyzetben lévő közösségben, pl. a New Jersey állambeli New Brunswickban, ahol a

¹ Köszönettel tartozom Lanstyák Istvánnak és Szabó-Gilinger Eszternek a dolgozathoz fűzött megjegyzéseikért, valamint a 2004-es kolozsvári élőnyelvi konferencia hallgatóságának az előadásomhoz kapcsolódó kérdéseikért. Az esetleges fennmaradó pontatlanságokért és egyéb hiányosságért kizárólag az enyém a felelősség.

² A jelen dolgozatban nem választom szét szigorúan az anyanyelvű (tehát anyanyelven történő) és anyanyelvi (tehát anyanyelvet mint tantárgyat tanító) oktatás között éppen azért, mert a kettő az amerikai magyarság oktatásügyében is egybeesett: az USA-ban a kétnyelvű oktatás (*bilingual education*) fogalmának részeként kezelik a kettőt, s így az az oktatásüggyel kapcsolatos nyelvpolitikában és társadalmi diskurzusban sem válik szét.

Rutgers Egyetemen amerikai magyar értelmiségiek szellemi központja alakult ki, s így a város és a környék amerikai magyar gyerekeinek mindig is sok lehetőségük volt anyanyelvükön való tanulásra. Az ilyen, amerikai viszonylatban kivételes helyek természetesen azonban nem sok hatással voltak arra, hogy a South Bend-i Studebecker autógyár, a pittsburgh-i kohó magyar munkásainak, vagy a pennsylvaniai kisvárosok magyar bányászainak gyerekei anyanyelvükön tanulhassanak az iskolában.

Először a nyelvpolitika változásait és az azok alapján elkülöníthető korszakokat vázolom fel (Baker–Jones 1998 alapján), majd pedig összevetem e korszakokat az amerikai magyar népesség számának és iskolaügyének alakulásával, hogy áttekinthető legyen a nyelvpolitika és az amerikai magyar iskolaügy kapcsolata.

2. Az USA kisebbségi nyelvű oktatással kapcsolatos politikája

Az Egyesült Államok kisebbségi nyelvű oktatással (vagy az USA-ban használatos terminológiával, a kétnyelvű oktatással) kapcsolatos politikájában a 19. század vége óta négy világosan elkülöníthető korszak figyelhető meg (Baker–Jones 1998: 545–549): az I. világháborúig tartó ún. „megengedő korszak”, az I. világháborútól az 1960-as évekig tartó „megszorító korszak”, az 1960-as és 1970-es években a „lehetőségek korszaka”, és az 1980-as évek eleje óta tartó „elutasító korszak”.

A 19. század végének és 20. század elejének „megengedő korszakában” a két- és (kisebbségi) egynyelvű oktatás elfogadott volt az USA-ban állami és magán iskolákban egyaránt, legalábbis ami az USA-ban korábban megtelepedett és ekkorra már megállapodott (német, svéd, norvég) vagy az egy helyen már ekkor is koncentráltan, nagy számban élő (pl. chicagói lengyel) emigráns csoportokat illeti. Közösségeikben megtalálhatóak voltak a kidolgozott tantervvel működő kétnyelvű iskolák.

A 20. század elejének többmillió kelet- és dél-európai munkás és paraszt tömegeinek bevándorlása hatására az I. világháborút megelőző évekre az Egyesült Államokban idegenellenesség alakult ki, amit csak tetézett a világháború okozta németellenesség. 1917-ben az amerikai németység egyik központjában, Iowa államban, törvényben megtiltották a német nyelv használatát (Kirchner 1995, Huttar 1995), majd 1919-ben az oktatási tárca, a US Bureau of Education Amerikanizációs (sic!) Osztálya javasolja, hogy mind az állami, mind a magán iskolákban az oktatás nyelve legyen az angol. Ennek hatására 1923-ra az USA akkori 48 államából 34-ben rendelkezés született az angol nyelv kizárólagos használatáról az iskolákban. E „megszorító korszak” – az 1950-es évek McCarthy-ista, szélsőségesen idegenellenes időszakán át – egészen az 1960-as évekig tartott.

Az 1960-as években a polgárjogi mozgalmak kivívták mindenfajta – faji, etnikai, vallási, nemi stb. – kisebbség jog előtti egyenlőségét és társadalmi elfogadottsága felé való nyitást. Érdekes módon a hidegháború időszaka ekkorra azzal az eredménnyel is járt, hogy az amerikaiakban tudatosult az idegennyelv-tanulás fontossága – s ezt az 1958-as, idegennyelv-oktatást támogató nemzetvédelmi oktatási törvény (National Defense Education Act) is támogatta. Az 1968-ban elfogadott, kétnyelvű oktatásról szóló törvény (Bilingual Education Act) szövetségi támogatást biztosított kétnyelvű kisebbségi oktatás számára, a „lehetőségek korszakát” nyitva meg ezáltal. A törvény ugyan nem határozta meg a kétnyelvű oktatás pontos mibenlétét, de kimondta a nyelvi kisebbségek egyenlőségét és anyagi forrásokat különített el anyanyelvi oktatásukra.

A kétnyelvű oktatás virágkora azonban csak az 1970-es évek végéig tartott: 1978-tól kezdve, de még inkább Ronald Reagan elnökségének kezdetétől (1981) a kétnyelvű oktatás lehetőségeinek törvényi megszorítása és az angol nyelv „védelmében” fellépő idegen-ellenes ideológia (az English-Only, U.S. English, és az English First mozgalmak) térhódítása jellemző. E mozgalmak tevékenységének eredményeképpen minden választási évben nő azoknak az államoknak a száma, amelyek törvénybe iktatják az angol nyelv „hivatalos nyelv” státuszát, ami aztán az állam szintjén további, kisebbségi nyelvi jogokat visszaszorító és kétnyelvű oktatást eltörlő rendeletek előtt nyitja meg az utat. Eme „elutasító korszakra” jellemző, hogy az egyetlen, nem kizárólag többségi nyelvű oktatási forma, amely támogatást élvez az átmeneti kétnyelvűség, azaz a kétnyelvű oktatást néhány év alatt kizárólagosan többségi nyelvűre váltó tanítási programok.

Összefoglalva tehát az USA oktatáspolitikájának nyelvi kisebbségek számára kedvező korszakait, azt látjuk, hogy két ilyen időszak volt az USA elmúlt bő egy évszázados történetében: a 20. század elején az I. világháborúig, majd pedig az 1960-70-es években.

3. Az amerikai magyarok

A következőkben az amerikai magyarság demográfiai alakulását fogom áttekinteni USA népszámlálási adatok alapján – ezeket az 1. táblázat tartalmazza. (Az adatok forrásai, 1870-1960: Fishman (1966:4); 1970: Széplaki 1975:130; 1980-2000: a U.S. Bureau of Census internetes adatai, <http://www.census.gov/>.)

1. táblázat ide

3.1. Az amerikai népszámlálási adatok

Mielőtt az USA-beli magyarok számának részleteire térnénk, meg kell említeni néhány tényezőt, amely az USA népszámlálási adatok értelmezését megnehezíti. Az amerikai népszámlálások egészen 1980-ig csak a külföldön születettek, vagyis a bevándorlók esetében kérdeztek rá az etnikai hovatartozásra és anyanyelvre, ezért az USA-ban születettek esetében ezekre csak következtetni lehet a megkérdezett szüleinek születési helyére vonatkozó kérdésekből.

A születési hely esetében a népszámlálások során feljegyezték, hogy az illető mely országban született. A kérdés a magyarokra vonatkozóan két problémát rejt magában: Trianon előtt a Magyarországon születettek nem voltak feltétlenül magyar anyanyelvűek (az 1910-es Magyarországi népszámlálás idején az ország 18,25 milliós lakosságának mindössze 54%-a, azaz 9,8 millió ember volt magyar anyanyelvű, vö. Dávid 1988:343), míg Trianon utánra ugyan 90%-ra nőtt az ország magyar anyanyelvű polgárainak aránya, de a magyar anyanyelvűek egyharmada a határokon túlra került. Így az amerikai népszámlálási adatokban sem 1920 előtt, sem 1920 után nem azonosak a magyarországi születésűek a magyar anyanyelvűekkel, hiszen Trianon előtt a Magyarországról érkezettek egy része nem magyar anyanyelvű volt, 1920 után pedig a magyarországi születésűeken kívül a szomszéd államokból is érkeztek magyar anyanyelvűek az USA-ba.

Az anyanyelvre vonatkozó 1980 előtti adatok (1. táblázat 2. oszlop) hiányosak és nehezen hozzáférhetőek.³ Láthatjuk, hogy pl. 1910-ben a magyar anyanyelvűek a Magyarországon születetteknek 50%-át, 1920-ban 73%-át teszik ki). Egyáltalán nem jelennek meg az USA-ban születettek vonatkozó 1980 előtti adatokban (1. táblázat 4. oszlop) a harmadik generációsok, akiknek szülei is már az USA-ban születtek, csak a második generációsok.

1980-nel kezdődően, azaz a legutóbbi három népszámlálás részeként rákérdeznek a válaszadók etnikai hátterére és nyelvhasználatára. Az etnikai önbesorolásnál különválasztják az „első származást” (azaz hogy valaki csak egy etnikai csoporthoz tartozónak tartja magát, vagy több csoporthoz tartozónak, de a kérdéses etnikumot első helyen említi) és a „második származást” (azaz ha valaki több csoporthoz tartozónak tartja magát és a kérdéses etnikumot második vagy további helyen említi). Az 1. táblázatban (5. oszlop) az USA-ban születettek vonatkozó adatok 1980-tól kezdődően csak az „első származás” szerintieket, de mind a második mind pedig a további generációkat is tartalmazzák. (Összehasonlításként, az 1990-es és 2000-es népszámlálások alkalmával az „első származás” szerinti magyar származású megkérdezett mellett további majdnem 600 ezer illetve 500 ezer „második származás” szerinti magyart is regisztráltak, ld. a 2. táblázat.) Az USA-ban születettek nyelvhasználatra vonatkozó adataink tehát 1980-ig nincsenek, nem tudhatjuk hát, hogy közülük hányan tudtak magyarul.

2. táblázat ide

1980-tól kezdve az amerikai népszámlálások nyelvhasználatra vonatkozó kérdései (az angol nyelvtudásra vonatkozó kérdések mellett) tartalmazzák azt a kérdést, hogy a válaszadó használ-e otthon az angolon kívül másik nyelvet, s ha igen, melyiket. A kérdés, bár kikerüli az anyanyelv definiálásának problémáit (ti. az anyanyelv az elsőnek megtanult, a legjobban beszélt, vagy másféleképpen meghatározott nyelv-e, vö. Skutnabb-Kangas 1988), kizárja azokat, akik az angolon kívül használt nyelvüket nem otthon, hanem pl. csak barátok körében vagy máshol használják, mint pl. azok a vegyesházasságban élő emigránsok, akik otthon angol anyanyelvű (és magyarul nem tudó) házastársukkal angolul beszélnek, s csak emigráns barátaikkal és ismerőseikkel beszélnek magyarul. A legfrissebb, 2000-es adatokban láthatjuk, hogy a Magyarországon született magyar származásúaknak csak 75%-a kerül be az otthon magyarul beszélők statisztikájába.⁴ Az USA-ban születetteknek mindössze kevesebb, mint 6%-a használta otthon a magyart 2000-ben.⁵

A népszámlálási adatokat tehát a fenti problémák ismeretében csak hozzávetőleges információ forrásnak tekinthetjük az amerikai magyarság és nyelvismeretére és -használatára vonatkozóan. Mivel azonban más ilyen irányú adatokkal nem rendelkezünk, jobb híján ezeket vagyunk kénytelenek használni.

³ Többéves keresés után 2005 nyarán sikerült az első ilyen irányú adatokat megtalálnom az Amerikai Népszámlálási Hivatal honlapján egy a hivatal kiadványaként megjelent, Gibson–Lennon 1999-ban írt dolgozatában.

⁴ Ld. az 1. táblázat, 2. oszlop adata a 3. oszlop adatának hányadaként.

⁵ Ld. az 1. táblázat 6. oszlopának adata az 5. oszlop adatának hányadaként.

3.2. A magyar bevándorlás rövid áttekintése

A magyarok évi többeszes nagyságrendű USA-ba vándorlása az 1880-as években kezdődött el és egészen az 1910-es évekig nőtt (ld. az 1. táblázat adatait): míg az 1870-as népszámláláskor még 4 ezer fő alatt volt a Magyarországon születettek száma, 1890-re több mint 60 ezren vannak, 1900-ra pedig majd' másfélszázezren. Számuk még 10 évig nő, és 1910-re megközelíti a félmilliót, majd kissé csökken, nyilván a legkorábbi emigránsok közötti elhalálozások, valamint az 1924-ben bevezetett, kelet- és dél-európai bevándorlást korlátozó kvótarendszer miatt. A magyarországi bevándorlóknak ez az első hulláma, az „öreg amerikások” csoportja, majdnem kizárólag a paraszti és munkás társadalmi rétegekből került ki, legtöbbjük felnőttként ment az USA-ba. Az USA-ban született magyar származásúak először az 1900-as népszámlálásban jelennek meg, számuk azonnal igen jelentős (több mint 80 ezer) és még két évtizedig nagymértékben nő – 1920-ra több mint félmillióan vannak. Ez az első nagy bevándorló hullám és gyerekeik alkották az USA hagyományos, a Nagy Tavaktól délre elterülő nagy iparvidékén, az iparvárosok (Chicago, Detroit, Cleveland, South Bend, Pittsburgh stb.) munkásnegyedeiben és kisvárosokban a 20. század elején kialakult nagy magyar emigráns közösségeket, ahol a magyarok tömbökben éltek. Ezek a hagyományos közösségek a II. világháború után az Nagy Tavak iparvidékének (a bányászatnak, vasgyártásnak, és az ezekre épülő nehéziparnak) fokozatos felszámolása miatt elkezdnek felbomlani: a háború utáni fiatal nemzedék nagy része munka híján elkezdi elköltözni az USA más vidékeire, ahol elkezdődik diaszpóra-létéből következő gyorsabb asszimilációja.

A magyarországi bevándorlás következő hulláma a II. világháború után, a Displaced Persons Act, azaz a hazájukat elhagyni kényszerülteket felkaroló törvény védelmében érkezők voltak (a törvény kezdőbetűi után „dípik”-nek nevezett emigránsok) – felsőbb osztálybeliek és értelmiségiek, összesen kb. 16 ezren (Fishman 1966: 13). Ők nem a már meglévő magyar közösségekben telepedtek le, hiszen társadalmilag egészen más háttérrel rendelkeztek, hanem szétszóródtak szerte az Egyesült Államokban.

A magyarországi bevándorlás utolsó nagyobb hullámát az '56-os emigránsok alkották, kb. 42-ezren (Fishman 1966: 14). Közülük csak a munkás- és parasztszármazásúak csatlakoztak a hagyományos amerikai magyar közösségekhez, a náluk nagyobb számban érkező egyetemi hallgatók és értelmiségiek a dípikhez hasonlóan szétszóródtak az országban.

Az 1960-as évek óta nem rendelkezünk megbízható adatokkal az Egyesült Államokba kivándorolt magyarokról. USA népszámlálási adatok is csak részlegesen állnak rendelkezésre: az 1960-as években kb. 5 ezren (Széplaki 1975: 128), míg a 1980-as években 17 500-an emigráltak az USA-ba Magyarországról (1990 Census). A rendszerváltás utáni éveket jellemző emigrációról (pl. a kint maradó kutatókról, egyetemistákról, bébiszitterekről és egyéb munkavállalókról stb.) becslések sem léteznek.

4. Anyanyelvi oktatás az amerikai magyarok körében

Az amerikai magyarok körében létező anyanyelvi oktatásról kevés forrásunk van. 1966-ban megjelent, 50 oldalas monográfiájában az amerikai Joshua Fishman összefoglalja az amerikai magyarok magyar nyelvhasználatának színtereit, azaz kulturális életüket és önszerveződésüket, többek között a magyar iskolákat is (1966: 22-29). Fejős

Zoltán 1990–1991-es cikke foglalkozik a II. világháború előtti korszak iskolaügyével, igen részletesen és összefoglalóan, valamint 1993-as könyvéből további részleteket tudhatunk meg a chicagói magyarok magyar nyelvű oktatásáról. (Érdekes módon Várdy Béla 2000-ben megjelent 840 oldalas könyve nem tartalmaz semmilyen az anyanyelvi oktatásra vonatkozó adatot.) A II. világháború utáni amerikai magyar iskolaügyről szóló forrás nem található.

Fishman (1966), Fejős (1990–1991) és (1993) alapján kijelenthetjük, hogy az 1940-es évekig, azaz az amerikai magyar közösségek fénykorában nem tanítottak állami iskolában magyart, illetve magyarul. Mint fentebb, dolgozatom bevezető részében felvázoltam, ebbe az időszakba ugyan beleesett az USA kisebbségi oktatással kapcsolatban „megengedő korszaka” (az I. világháborúig), amikor állami iskolában is tanítottak az USA-ban kisebbségi nyelven – azonban csak a már „megállapodott”, nagyobb múlttal rendelkező, nyugat- és észak-európai etnikumok nyelvén, németül, svédül, norvégul.

Az amerikai magyar közösségek fénykora, amikor lett volna nagyszámú, anyanyelvén állami iskolában tanulni óhajtó iskolás korú amerikai magyar gyerek, a kisebbségi oktatáspolitikai „megszorító korszakának” idejére esett, amikor rendelkezések írták elő az angol nyelv kizárólagos használatát az állami iskolákban. A magyar anyanyelvi oktatás egyedüli szinterei a nagyobb városokban működő egyházi iskolák, s a kisebb helységekből a szintén egyházi szervezésű hétvégi, szünidei tanfolyamok lettek. Ez utóbbiakban az anyanyelvi oktatás általában a magyarul való írás, olvasás és alapvető kulturális és történelmi információk elsajátítását jelentette. Az egyházi iskolákról tudni kell, hogy azok tandíj ellenében biztosítottak oktatást, tehát nyilvánvalóan nem minden amerikai magyar tudta megengedni magának, hogy gyermekét oda járassa. Azt is tudni kell, hogy a „mindennapos” magyar nyelvű oktatást biztosító egyházi iskolák részben az irántuk való érdeklődés (tandíj okozta) hiánya miatt, részben pedig megfelelő anyanyelvi tanárok hiányában általában rövid életűek voltak, azaz 1-2 tanévet értek csak meg. Fejős (1990–1991) szól még a megfelelő (azaz kétnyelvű magyar gyerekeknek írt) tankönyvek hiányáról is. (Két kezdeményezésről tudunk csak, amikor kifejezetten amerikai magyar gyerekeknek szánt tankönyvet írtak: 1932-ben az MTA támogatásával Mészöly Gedeon 276 oldalas olvasókönyvet írt kifejezetten Magyarországon kívül élő magyar gyerekek számára, amelyet Budapesten adtak ki, 1940-ben pedig a Verhovay, amerikai magyar önszervező egyesület adta ki Bogár Károly „Magyar betű, magyar szó” című ábécékönyvét.⁶)

A II. világháború után, a hagyományos amerikai magyar közösségek fiataljainak a közösségekből való elvándorlásával éppen az oktatásra szoruló korosztály költözött el és szóródott szét. Mire elérkezett volna a „lehetőségek korszaka” az amerikai kétnyelvű oktatás terén, gyakorlatilag nem maradtak olyan nagyszámú iskoláskorú nemzedékkel is rendelkező amerikai magyar közösségek, ahol a kétnyelvű oktatás lehetőségeit egyes iskolák szintjén ki lehetett volna használni. A kisebbségi nyelveken oktató iskolaügyet

⁶ Bogár Károly ábécékönyvének bibliográfiai adatait nem tudom teljességgel közölni, mivel a könyvet nem tartalmazza sem a Library of Congress online katalógusa (<http://www.loc.gov/>), sem pedig a Verhovay Egyesület (ma William Penn Association) korabeli központjának, Clevelandnek városi (<http://www.cpl.org/>) és egyetemi könyvtára (<http://scholar.csuohio.edu/>).

áttekintő cikkében Fishman (1980) egyáltalán nem említi a magyart az USA-ban beszélt, jelentős európai nyelvek között, amelyeket kisebbségi nyelvet tanító iskolában tanítanak, csak a franciát, németet, görögöt, olaszt, lengyelt, portugált, orosz, a skandináv nyelveket, a spanyolt, és a jiddist. Sok helyen továbbra is működnek a magyar egyházak mellett hétvégi iskolák és az amerikai magyar cserkészlet tábora, ahol a amerikai magyar iskolásokat magyarra tanítják.

Mint több átfogó szociolingvisztikai monográfiából (Kontra 1990, Bartha 1993, Fenyvesi 1995, ld. még Fenyvesi 2005) is tudjuk, mára az amerikai magyarokat (azaz a magyar származású amerikaiakat) az USA-beli emigráns csoportokra általában jellemző „3-generációban lezajló nyelvcseré” (Grosjean 1982: 102-107, Paulston 1994: 13, és Hamp 1994: 4838-4839) jellemzi, azaz, hogy a bevándorlók gyermekei kétnyelvűek lesznek, a harmadik generáció pedig már angolul beszélő egynyelvű. Erre utal az is, hogy az USA-ban született, magukat magyar származásúnak valló megkérdezetteknek csak 6,97%-a használta otthon a magyart az 1990-es népszámlálás idején, és 5,71%-a 2000-ben.⁷

5. Összefoglalás

Mint láthattuk, az amerikai magyarság anyanyelvi oktatásának története az állami nyelvpolitikai támogatás hiányának a története a két világháború közötti időszakban, amikor lett volna anyanyelvi oktatásban részesíthető nemzedék, és ilyen gyerektömeg hiánya azokban az évtizedekben (a 20. század első másfél évtizedében és 60-70-es éveiben), amikor a nyelvpolitika kedvező változásának eredményeképpen támogatott volt a kisebbségi kétnyelvű oktatás. Az amerikai magyarok demográfiája és a kedvező nyelvpolitika közötti összhang sajnálatos hiánya nagy szerepet játszott abban, hogy az amerikai magyarság gyakorlatilag semmilyen állami (nyelvpolitikai és szövetségi anyagi forrásokat biztosító) támogatást nem kapott anyanyelve oktatásához és, azon keresztül, megőrzéséhez.

⁷ Ld. az 1. táblázat 6. oszlop adatai az 5. oszlop adatainak hányadaként.

Felhasznált irodalom:

- 1960 Census: 1960 Census of Population, Supplementary Reports, PC(S1)-28, December 10, 1962.
- 1990 Census: U.S. Bureau of Census internetes adatok. <http://www.census.gov/>.
- Bartha Csilla. 1993. *Egy amerikai magyar közösség nyelvhasználatának szociolingvisztikai megközelítései*. Budapest: Kandidátusi értekezés.
- Census 2000: U.S. Bureau of Census internetes adatok. <http://www.census.gov/>.
- Fejős Zoltán. 1990–1991. Az anyanyelvi oktatástól az etnikus kultúra átörökítéséig (Magyar iskolaügy Amerikában 1890 és 1940 között). *Magyarságkutatás* 7–40.
- Fejős Zoltán. 1993. *A chicagói magyarok két nemzedéke 1890–1940. Az etnikai örökség megtartása és változása*. Budapest: Közép-Európa Intézet.
- Fenyvesi Anna. 1995. "Language contact and language death in an immigrant language: The case of Hungarian." *University of Pittsburgh Working Papers in Linguistics* 3:1–117.
- Fenyvesi Anna. 2005 Hungarian in the United States. In: Fenyvesi Anna, szerk. *Hungarian language contact outside Hungary: Studies on Hungarian as a minority language*. Amsterdam: John Benjamins, 265–318.
- Fishman, Joshua A. 1966. *Hungarian Language Maintenance in the United States*. Bloomington: Indiana University.
- Fishman, Joshua. 1980. Ethnic community mother tongue schools in the U.S.A.: Dynamics and distributions. *International Migration Review*, 235–247.
- Gibson, Campbell J. és Emily Lennon. 1999. Historical Census Statistics on the Foreign-born Population of the United States: 1850-1990. Washington DC: The Bureau of the Census. *Population Division Working Paper No. 29*. <http://www.census.gov/population/www/documentation/twps0029/twps0029.html>
- Grosjean, François. 1982. *Life with two languages: An introduction to bilingualism*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Hamp, E. P. 1994. "United States of America: The language situation." In *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, R. E. Asher és J. M. Y. Simpson, szerk., 4838-4839. Oxford: Pergamon.
- Huttar, George. 1995. Footnote on banning of German. LINGUIST List 6.933, <http://linguistlist.org/issues/6/6-933.html>
- Kirchner, James. 1995. Banned German, "English Only". LINGUIST List 6.933, <http://linguistlist.org/issues/6/6-832.html>
- Kontra, Miklós. 1990. *Fejezetek a South Bend-i magyar nyelvhasználatból*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet.
- Mészöly Gedeon. 1932. *Amerikai fiú Magyarországon* (Olvasókönyv külföldi magyar tanulók számára). Budapest: Sylvester nyomda.
- Paulston, Christina Bratt. 1994. *Linguistic minorities in multilingual settings*. Amsterdam: John Benjamins.
- Skutnabb-Kangas, Tove. 1988. Multilingualism and the education of minority children. In: Tove Skutnabb-Kangas és James Cummins, szerk. *Minority education: From shame to struggle*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Széplaki, Joseph. 1975. *The Hungarians in America 1583–1975: A chronology and fact book*. Dobbs Ferry, NY: Oceana.

Várdy Béla. 2000. *Magyarok az Újvilágban. Az észak-amerikai magyarság rendhagyó története.* Budapest: A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága – Anyanyelvi Konferencia.

1. táblázat. Az amerikai magyarok száma 1870-től 2000-ig, népszámlálási adatok alapján.

1. Népszámlálás éve	2. Magyarországon született, magyar anyanyelvű ("otthon magyarart használó" *)	3. Magyarországon született	4. USA-ban született, szülei Magyarországon	5. USA-ban született, magyar származású ("első származás")	6. USA-ban született "otthon magyarart használó"	7. Összes "otthon magyarart használó"	8. Összes amerikai magyar
1870		3 737					3 737
1880		11 526					11 526
1890		62 435					62 435
1900		145 714	81 897				227 611
1910	229 094	459 609	215 295				710 904
1920	290 419	397 283	538 518				935 801
1930	250 393	274 450	316 318				590 768
1940	241 220	290 228	371 840				662 068
1950		268 022	437 080				705 102
1960	212 869	245 252	456 385				701 637
1970	160 680	183 236	420 432				603 668
1980		144 368		582 855		105 298	727 223
1990	87 024*	123 657		873 888	60 878	147 902	997 545
2000	69 515*	92 017		848 242	48 458	117 973	904 662

2. táblázat. Magyar származásúak az USA-ban 1990-ben és 2000-ben.

Év	Magyar származásúak összesen	Magyarok "első származás" szerint (az összes %-ában*)	Magyarok "második származás" szerint (az összes %-ában *)
1990	1 582 302	997 545 (63%)	584 757 (37%)
2000	1 398 724	904 662 (65%)	494 062 (35%)

* A százalékok a saját számításaim.